

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

În ediția de față a BIBLIEI de la 1688 se urmărește redarea textului într-o formă cît mai apropiată de ceea ce se presupune că era româna veche în epoca respectivă. Observațiile atente asupra ediției *princeps* și asupra celor două manuscrise, 45 și 4 389, au determinat colectiv de editori să ajungă la următoarele principii de transcriere a slovelor chirilice suscepibile de interpretări:

a) ș final postconsonantic a fost transcris prin -u, dar neexistând nici un indiciu sigur de echivalentă fonetică a lui cu ă (ierul mic) final, acesta din urmă nu a fost notat.

b) ș final după vocală, întâlnit destul de rar în cele trei texte, a fost transcris de asemenea prin -u : АЕ сауї8 (de satiu).

c) io final, notat cu remarcabilă consecvență în formele de perfect simplu, pers. I sg. (иу сквлю = mă sculaiu), în derivatele cu sufixul -tor (ждеңкторю = judecătoriu) și în finalul unor substantive terminate în consoană (чюю = ceriu) sau în vocală (граю = graiu), a fost transcris prin -iu.

d) ă în poziție e (үкре = cêrc) și în poziție i (үрнөткени = egyptenii) a fost transcris prin ē, în restul cazurilor el fiind transcris, ca de obicei, prin -ea. Tot prin ē a fost transcris uneori și ia (міе = muiere), datorită frecvențelor alternante cu ă; în restul cazurilor, ia a fost transcris prin ia (тънат = tăiat, десннат = despuiat) sau ea (иам = neam, неам, диминнат = dimineața) (pentru detalii, vezi *Studiul lingistic*, p. 49 – 51).

e) ă în poziție -e, -i (жигларе, вѣтривелє) a fost transcris tot prin ē (junghêre, vêtrilele). În celelalte cazuri, ă a fost redat prin diftongii ea și ia. În unele cuvinte de origine slavă, cu ă în etimon, slova a fost transcrisă prin ea, ia chiar dacă în silaba următoare erau e, i (непрілатнія = nepriatinul, боярні = boiarii). În poziție finală, ă a fost transcris în cîteva cazuri prin -ă, din considerente de morfologie istorică (апорія = apropia, жигія = junghia).

f) Deși valoarea dominantă a lui ă este aceea de ă, iar a lui ă, aceea de ī, numeroasele cazuri de alternanță grafică au impus transcrierea lor potrivit pronunției actuale (мънтън/мѫнтън = mîntui; гѣрлѣ = gîrlă; къркорије = cărările etc.), inclusiv celei dialectale (мъниѣ = mânje, пѣние = pâine, пѣнѣ = până, рѣдика = rădica, рѣнікѣ = rânichii).

g) Frecvența alternață a consoanelor -ʃ/-ʃi, -tʃ/-tʃi (сопу / сорпу = sort/sorți, граїц / граїци = graiț / grăiț, скосéш/скосéши = scosé/scoseși), se reflectă ca atare în textul ediției de față.

h) ă final suprascris a fost transcris uneori prin -cc, în spiritul textului (иїи = nice, кїи = căce).

i) ү și ү au fost transcrise prin ī chiar în cazul cuvintelor străine : египтени (egiptenii), кир (chiir).

j) În cazurile foarte rare cînd ү are valoare de i, el a fost notat ca i : тиын = împins.

k) Dintre semnele diacritice, singurul cu valoare fonetică, chendima, a fost transcris prin i : мѣнніле = mînnile, ăи = lui.

l) Vocalele și consoanele duble au fost redate întocmai (четаате = cetaate, саамъ = saamă, дреңттаате = dreptaate, ына = Anna, ырраи = Arran).

Unele slove chirilice au fost transcrise în conformitate cu normele ortografiei actuale :

1) ę la început de cuvînt sau de silabă a fost redat fie prin ie (яа єши = va ieși, яое = voie, плоае = ploaie), fie prin e (ял = el, яра = era, єши = ești, мие = mie, яи = ei, скрие = scrie).

2) ă initial a fost transcris prin ia (ѧстѣ = iaste, съ аи = să iai) dar și prin ea (որ ա = pre ea); aceeași literă precedată de ă a fost redată prin ea (արե = acâea).

3) Potrivit acelorași norme, ă final a fost transpus prin ia în ачеүк (aceştia).

4) ă urmat de n a fost transcris ī sau īn (тнѣлїме = înălțime, тн҃ољїе = înnoiește), iar înaintea labialelor p și b, īn (тпѣрат); urmat de n, ă a fost redat însă și în acest caz prin ī (тпѣрат = înpărat).

5) Cuvintele compuse au fost ortografiate potrivit normelor actuale (бнїе къдакнтаевою = binecuvîntăvoiu, ынделемній = untdelemnul), cu excepția situațiilor în care termenii își păstrau autonomia și, în consecință, aveau o flexiune proprie (8нѣлїи ае леми = untelui de lemn).

6) Regulile ortografice actuale au fost aplicate și în cazul în care slova chirilică a fost transcrisă prin două litere latine (ctš = se-au).

7) Restul semnelor chirilice au fost transcrise potrivit valorilor cunoscute.

La transcrierea textului au fost coborîte în rînd suprascrierile, întregindu-se tacit toate prescurtările marcate prin titlă, cu excepția cuvintelor cu pronunție variabilă, la care întregirea s-a făcut între paranteze unghiulare (< >) potrivit contextului imediat : *ѡи сътѣрѣ = și s<a> sătură ; ѡи спѣхнѣтѣ = și să s<e> spământěze etc. ; nu a fost întregită în nici un fel vocala finală (i) după consoanele m, ѿ și / din motivele amintite mai sus, chiar dacă în cazul ultimei consoane soluția nu e cea potrivită și pentru ms. 4389. De altfel, numărul prescurtărilor prin contragere este destul de mic în cele trei texte: blgorodnie (blagorodnie), bglosovi, blgslvi, (blagoslovi), blstema (blestema), ciste (cinste), Dvd (David), dmn (domn), dh (duh), dmnie (domnie), Iil (Israil, Izrail), Dmnzeu — Dmnzău (Dumnezeu — Dumnezău), împrat (împărat), Is Hs (Isus Hristos), Izl (Izrael) împrat (împărat), mlă (milă), mlstiv (milostiv), mrte (moarte), mrtul (mortul), sfți (sfinți).*

Tot în mod tacit au fost corectate și greșelile de tipar (foarte puține, de altfel) din ediția *princeps* : (în loc de ѹарѣ (greșit), ѹарѣ = cară ; în loc de ѹерелѹ = cerelui, ѹерелѹ = ceriului ; în loc de

ѹестре консѣа = pestre copsele, ѹестре ѹонсѣа = preste coapsele etc.). Alte erori, omisiunile și întregirile de text din părțile deteriorate au fost marcate prin paranteze unghiulare însoțite de note, iar repetițiile și cuvintele de prisos au fost puse între paranteze drepte ([ ]).

Parantezele și indicațiile copiștilor celor două manuscrise au fost de asemenea marcate prin note, iar în aparatul critic s-au dat toate notele liminare cu variante lexicale și comentarii ale copiștilor, ce au legătură directă cu textul (cu excepția concordanțelor biblice marginale, care nu interesează prezenta ediție). Sfîrșitul textului din fiecare coloană facsimilată a ediției *princeps* în această ediție a fost marcat printre bară oblică în toate celelalte patru coloane ce însoțesc pe pagini facsimilul.

La editarea celor trei texte, am folosit ortografia și punctuația de azi, notind, în plus, accentele cuvintelor comune în cazul abaterilor de la normă, iar cele ale numelor proprii, ori de căte ori acestea sunt marcate.

Versetele textelor au fost redate prin paragrafe distincte, potrivit *Bibliei moderne*, iar neconcordanțele de segmentare și de numerotare au fost marcate prin paranteze drepte ([ ]).